

بررسی تأثیر سبک شناختی بر قضاوت حسابرس با توجه به نقش ارزش‌های فردی و اجتماعی و امید به خدا

حسین جوانشیری

دانشجوی دکترای رشته حسابداری، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
Hjavan62@yahoo.com

هاشم نیکومرام

استاد گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
nikoomaram@srbiau.ac.ir

قدرت اله طالب‌نیا

دانشیار گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
Gh_talebniya@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۱۳

چکیده

هدف این پژوهش بررسی تأثیر سبک شناختی حسابرس بر قضاوت وی از طریق نقش ارزش‌های فردی و اجتماعی و امید به خدا می‌باشد. این پژوهش نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی-همبستگی بوده است. جامعه آماری این پژوهش حساب‌رسان شاغل در مؤسسات حسابرسی بوده که جهت تعیین حجم نمونه از قاعده سرانگشتی معادلات ساختاری بین ۵ تا ۱۵ برابر تعداد گویه‌های پژوهش استفاده شد که با توجه به اینکه تعداد سؤالات پرسشنامه ۴۸ سوال بوده است، نمونه لازم بین ۲۴۰ تا ۷۲۰ می‌تواند باشد که حجم نمونه در این پژوهش نمونه ۳۸۳ نفری انتخاب گردید. پرسشنامه بومی سازی شده به صورت نمونه‌گیری غیرتصادفی در دسترس بین حساب‌رسان توزیع و جمع‌آوری شد. برای بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ و جهت روایی آن از روایی صوری و سازه استفاده و تأیید شد. جهت تحلیل داده‌ها به روش معادلات ساختاری و با استفاده از نرم‌افزار Amos انجام پذیرفت. نتایج نشان داد که سبک شناختی حساب‌رسان بر قضاوت آنان تأثیر معناداری دارد. همچنین تأثیر سبک شناختی بر ارزش‌های فردی، ارزش‌های اجتماعی و امید به خدا در بین حساب‌رسان تأیید شد. اثر امید به خدا بر قضاوت حسابرس نیز تأیید شد. اثرات میانجی امید به خدا بین سبک شناختی و قضاوت حسابرس، و ارزش‌های اجتماعی بین سبک شناختی و امید به خدا تأیید شد. در نهایت اثر میانجی ارزش‌های فردی در بین سبک شناختی حسابرس و امید به خدا تأیید نشد، اما اثر میانجی ارزش‌های اجتماعی در این بین تأیید شد. **واژه‌های کلیدی:** قضاوت حسابرس، سبک شناختی، ارزش‌های فردی، ارزش‌های اجتماعی، امید به خدا.

۱- مقدمه

ورود به یک حرفه تخصصی که نیازمند تصمیم‌گیری است، مستلزم مشخصه‌ها و ویژگی‌های متمایزی است که مهم‌ترین آن توانایی اتخاذ قضاوت حرفه‌ای است. وظیفه حسابرسان به عنوان شاغلین یک حرفه تخصصی، اظهارنظر درباره صورت‌های مالی است، که این امر مستلزم بی‌طرفی حسابرس در قضاوت است (ظریف راد و پورزمانی، ۱۴۰۳). قضاوت حسابداری گوهر اصلی حسابداری است. ارزشی که با حسابداری صورت‌های مالی ایجاد می‌شود، ناشی از قضاوت حسابداری و در کل ناشی از مجموعه قضاوت‌های حرفه‌ای است که در چارچوب استانداردهای حسابداری و حسابداری انجام می‌شود (حساس یگانه و عموزاد مهدیرجی، ۱۳۹۹). طبق تعریف هیئت استانداردهای بین‌المللی حسابداری^۱، ۲۰۱۸، قضاوت حرفه‌ای عبارت است از استفاده از تجربیات و آموخته‌های کسب شده مبتنی بر استانداردهای حسابداری و حسابداری و الزام قانونی آیین‌نامه‌های رفتاری برای اخذ بهترین و مطلوب‌ترین تصمیم موجود (شهبازی و مهرانی، ۱۳۹۹). قضاوت و تصمیم‌گیری از عناصر اصلی حسابداری است. حسابرسان هم‌دوره‌ی استفاده درست صاحبکار از استانداردهای حسابداری و هم‌نحوه‌ی انجام کار خود با توجه به استانداردهای حسابداری باید پیوسته از قضاوت حرفه‌ای خود استفاده کنند. در نتیجه شناسایی عوامل مؤثر بر قضاوت حسابداری ضروری است. یکی از این عوامل تأثیرگذار بر قضاوت، ویژگی‌های فردی و روانشناسی افراد است (ارچین لسا و همکاران، ۱۴۰۱). قضاوت از امور دشوار و حساس به شمار می‌آید که در حرفه حسابداری توانایی انجام آن به صورت حرفه‌ای لازم می‌باشد، از آنجایی که حرفه حسابداری و حسابداری فرآیندی همراه با قضاوت محسوب می‌شوند، شناخت مفاهیم استدلالی برای رسیدن به سطحی از منطق در قضاوت حسابداری به عنوان مفهوم نظری و اساسی در این حرفه به شمار می‌آید (ملکی پور و همکاران، ۱۴۰۰). بنابراین می‌توان بیان کرد گوهر اصلی حسابداری، قضاوت حرفه‌ای می‌باشد، و نتیجه کیفیت حسابداری در گرو کیفیت قضاوت حرفه‌ای حسابداری می‌باشد و دسترسی به قضاوت حرفه‌ای مطلوب‌تر مستلزم شناسایی عوامل مؤثر بر قضاوت و تصمیم‌گیری حسابرسان می‌باشد (خواجوی و صالحی، ۱۳۸۹)، بنابراین شناخت عواملی که بر قضاوت حرفه‌ای مؤثر باشند کمک بزرگی به حسابرسان مستقل می‌کند. علاوه بر عوامل فنی مانند دانش، تجربه، پیچیدگی کار، عوامل روان‌شناختی فردی مانند صفات

شخصیتی و عوامل انگیزشی نیز می‌توانند بر عملکرد قضاوتی حسابرسان اثر بگذارند. در صورتی که قضاوت حسابرسان بر اساس اصول و استانداردهای حرفه‌ای و به‌دور از هرگونه تعصب و سوگیری انجام شود، اتکاپذیری به گزارشات حسابداری بیشتر می‌شود (سعیدی‌گراغانی و ناصری، ۱۳۹۶). لذا توجه به آن‌ها می‌تواند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار باشد. در سال‌های اخیر توجه بسیاری از محققان، دانشجویان و اساتید حسابداری به موضوع قضاوت حرفه‌ای حسابرسان جلب شده است (هارت^۲، ۲۰۱۳؛ وگل^۳، ۲۰۱۰، هارت، ۲۰۰۸؛ متیاس^۴، ۲۰۰۹؛ حاجیها و همکاران، ۱۳۹۲؛ حیرانی و همکاران، ۱۳۹۶). این جلب توجه، نیز اهمیت موضوع قضاوت حرفه‌ای را بیان می‌کند. بررسی مطالعات انجام شده در زمینه روان‌شناسی شناخت، بیانگر این نکته است که افراد دارای تفاوت‌های فردی مهمی در زمینه مسائل شناختی هستند، که در قضاوت آنها تأثیرگذار است. سبک شناختی عبارت است از شیوه مورد ترجیح شخص برای جمع‌آوری، پردازش و ارزیابی اطلاعات (وان دن بروک^۵، ۲۰۰۳). سبک شناختی چارچوب فکری افراد را تعیین می‌کند. علت اهمیت سبک شناختی این است که نسبت به روش‌های دیگر، به بررسی دقیق و جزء به جزء فرآیند درک محرک‌ها و پاسخ به دنیای پیرامون افراد می‌پردازد و طرحی منعطف‌تر و مناسب‌تر برای بررسی روش‌های قضاوت و تصمیم‌گیری از طریق توجه به روش‌های متفاوت کسب، ادراک، پردازش و انتقال اطلاعات، ارائه می‌دهد و با توجه به نحوه ادراک و پردازش اطلاعات توسط افراد و مدل‌های تصمیم‌گیری آن‌ها، بهتر می‌توان پاسخ‌گوی نیازهای اطلاعاتی آن‌ها بود. همچنین استانداردهای پذیرفته شده حسابداری، بر اهمیت نظارت کافی و طرح ریزی مناسب در فرآیند حسابداری تأکید دارند (عرب‌آبادی و همکاران، ۲۰۲۱). رسوایی‌های اخیر برخی شرکت‌های بزرگ جهان، انتظارات از حسابداران را برای رعایت دقیق و همه‌جانبه رهنمودهای اخلاقی افزایش داده است (مرادی و همکاران، ۱۴۰۳). بیش از دو دهه است که مسئولیت‌پذیری مذهبی در جهان اسلام در حال گسترش است. مهم‌ترین بخش این تحول تأکید بر شریعت اسلامی است که هویت دینی و عملکرد یک مسلمان در زندگی فردی و در ارتباط با شرکت از آن نشأت می‌گیرد. در همین راستا کشورهای مسلمان به تدریج در حال تعدیل فعالیت‌های اقتصادی خود مطابق با اصول اسلامی هستند (حسینی و بابائی، ۱۴۰۲). در این میان، وجود معنویت در محیط کار هم می‌تواند توانایی بالقوه برای رفتارهای ناکارآمد را، به حداقل ممکن برساند.

⁴ Mathias⁵ Van den Broeck¹ IAASB² Hurr³ Vogel

راد و پورزمانی، ۱۴۰۳). قبل از ایجاد هیئت نظارت بر حسابداری عمومی (PCAOB) در سال ۲۰۰۲، انگیزه حسابرسان برای انطباق با استانداردهای حسابرسی بیشتر با مکانیسم‌های نظارتی مشروط به شکست حسابداری مشتریان، به ویژه مسئولیت قانونی شکل می‌گرفت. قضاوت حرفه‌ای یک شمشیر دو لبه است: ممکن است امکان حسابرسی کارآمدتر را فراهم کند (با اجتناب از تلاش‌های غیرضروری)، اما همچنین به عنوان بهانه‌ای توسط حسابرس برای تعهد منابع ناکافی مورد استفاده قرار گیرد که ممکن است منجر به حسابرسی ناکارآمد شود (لارمانده و لیسجی، ۲۰۲۳). این پژوهش از چندین جهت به ادبیات موجود کمک می‌کند. این یکی از اولین مطالعاتی است که بررسی می‌کند، چگونه سبک شناختی بر قضاوت حسابرسان اثر می‌گذارد؛ نقش امید به خدا داشتن نیز برای اولین بار در پژوهش‌های حسابرسی در ایران مورد ارزیابی قرار گرفته است. لذا با توجه به مطالبی که مطرح شد هدف این پژوهش پاسخ‌گویی به این سوال است که آیا سبک شناخت بر قضاوت حسابرس تأثیر معناداری دارد؟ نقش ارزش‌های فردی و اجتماعی و امید به خدا در این بین چگونه است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

قضاوت حرفه‌ای حسابرس

قضاوت فرایند رسیدن به یک تصمیم یا دستیابی به یک نتیجه‌گیری از میان چند راه حل جایگزین ممکن در شرایط عدم اطمینان و ریسک، تعریف شده است. واژه حرفه‌ای کمی بعد از واژه قضاوت در قرن سیزدهم میلادی مطرح شد و برگرفته از واژه شغل و حرفه است و به شغل یا پیشه‌ای که نیاز به کسب دانش تخصصی و آمادگی علمی اغلب طولانی و فشرده دارد یا به یک شغل، حرفه یا اشتغال اصلی اطلاق می‌شود، چشمه ارزش حسابرسی صورت‌های مالی، قضاوت حرفه‌ای حسابرس و قضاوت‌های جمعی به شرح استانداردهای حسابرسی است، همچنین عدم صلاحیت حسابرس در انجام قضاوت‌های حرفه‌ای می‌تواند منجر به تصمیمات نادرستی شود که اغلب دارای تأثیرات منفی روی کیفیت حسابرسی، صاحب‌کار و اشخاص ذینفع مرتبط با صورت‌های مالی است (حیرانی و همکاران، ۱۳۹۶). حسابرسان موظفند معقول بودن برآوردهای مالی انجام شده توسط مدیریت را ارزیابی کنند و در صورتی که مبالغ را تحریف بااهمیت بدانند، قبل از امضای حساب‌ها، اصلاحاتی را توصیه کنند (ما و همکاران، ۲۰۲۴). هیئت استانداردهای بین

به عبارتی، رجوع به باورهای مذهبی در تصمیم‌گیری و رفتار همزمان با تعهد به اخلاق حرفه‌ای، می‌تواند رفتارهای مغایر با اصول حرفه‌ای حسابرسان را کاهش دهد، زیرا باورهای مذهبی سبب سودمندی و معنی‌داری بیشتر رفتار و در نتیجه گزارش و اظهارنظر واقع‌بینانه حسابرسان حرفه‌ای شود، به عبارتی، رفتارهای ناکارآمد حسابرس در سایه عدم تعهد به اخلاق حرفه‌ای شکل می‌گیرد که خود نشأت گرفته از کم رنگ بودن معنویت در محیط کار است (سولستیو، ۲۰۱۸) و هم فردی که دارای دینداری بالا است، به دلیل دانش قدرت برتر که در حال تماشای قدرت خدا است، دارای خودکنترلی است تا از رفتار ناکارآمد جلوگیری نماید (سولستیو، ۲۰۱۴) و کیفیت بالای حسابرسی را ایجاد کند. به علاوه، رفتار ناکارآمد بالا می‌تواند کیفیت حسابرسی را کاهش دهد. بنابراین، معنویت محل کار می‌تواند رفتار ناکارآمد را کاهش دهد. حسابداران رسمی هنگام ایفای نقش باید اصول اساسی و اخلاق حرفه‌ای قابل اجرا را به کار برده و رعایت کنند، اما در حقیقت، هنوز شرایط متضاد فراوانی، یعنی وجود رفتار ناکارآمد حسابرسی، وجود دارد (اقبال و احمد، ۲۰۲۱). به طور کلی فرهنگ دربردارنده مجموعه‌ای از عوامل رفتاری است که ریشه در باورهای اساسی دارد. رعایت عوامل رفتاری، ارزش‌هایی را برای فرد به ارمغان می‌آورد (رمضانی و همکاران، ۱۴۰۱). ارزش‌ها یکی از عناصر بنیادین در تعیین و ساخت دهی شیوه‌های عمل، احساس و اندیشه جوامع بشری هستند و در بروز کنش‌های اجتماعی، نقش کلیدی دارند. ارزش‌ها در واقع انعکاسی از نحوه رفع نیازهای مادی و روانی انسان‌ها بر اساس الگوهای پایدار ارتباط متقابل و روابط اجتماعی گروه‌های اجتماعی و فکری هستند، که بر سر اصول و بنیان‌های خاص آرمانی یا واقعی توافق نسبی یا کامل دارند. ارزش‌ها شالوده فرهنگی و نقطه بنیانی در انسجام بخشی گروه‌های اجتماعی محسوب می‌شوند و نقطه حائل، خط‌کش و معیار بین هنجارها و ناهنجارها متناسب با شرایط فرهنگی و اجتماعی‌اند (لکزائی و همکاران، ۱۳۹۹).

بنابراین از مهم‌ترین جنبه‌های حسابرسی، قضاوت‌هایی است که حسابرسان به عنوان بخشی از کار روزمره خود با آن مواجه‌اند. با وجود ابزار و روش‌های گوناگون مورد استفاده، حسابرسی بیش از هر چیز فرآیندی قضاوتی است و حسابرسان در زمینه‌های مختلف ملزم به تصمیم‌گیری و قضاوت هستند. در این راستا همه فرآیندهای تصمیم‌گیری به شکل بالقوه می‌تواند منجر به اشتباهات قضاوتی و به تبع آن نتیجه‌گیری نادرست شود (ظریف

³ Larmande & Lesage

⁴ Ma et al

¹ Sulistiyo

² Iqbal & Ahmad

سبک شناختی آنان تعیین می‌شود. مفهوم سبک شناختی بر روش‌های خاص دلالت دارد که یک فرد در درک و مفهوم سازی محیط کار بکار می‌گیرد (نعمتی کشتلی و همکاران، ۱۳۹۶). سبک شناختی به عنوان روشی است که افراد محرک‌ها را دریافت و اینکه چگونه اطلاعات را برای هدایت رفتارشان استفاده نمایند تعریف می‌شود (کولز و وندن پروئک، ۲۰۰۷). سبک شناخت چارچوب فکری افراد را تعیین می‌کند. علت اهمیت سبک شناخت این است که نسبت به روش‌های دیگر، به بررسی دقیق و جز به جز فرآیند درک محرک‌ها و پاسخ به دنیای پیرامون افراد می‌پردازد و طرحی منعطف تر و مناسب‌تر برای بررسی روش‌های قضاوت و تصمیم‌گیری از طریق توجه به روش‌های متفاوت کسب، ادراک، پردازش و انتقال اطلاعات، ارائه می‌دهد و با توجه به نحوه ادراک و پردازش اطلاعات توسط افراد و مدل‌های تصمیم‌گیری آن‌ها، بهتر می‌توان پاسخ‌گوی نیازهای اطلاعاتی آن‌ها بود (عرب‌مازار یزدی و همکاران، ۱۳۹۱). سبک‌های شناختی دسته بندی‌های رفتار فردی در تصمیم‌گیری و قضاوت از یک موقعیت یا پدیده است که امکان قابل پیش بینی نمودن رفتار افراد را به طور نسبی ممکن می‌سازد (الریهیل و همکاران^۲، ۲۰۲۳).

امید به خدا

امید به آینده با آدمی همزاد بوده است و در روایات به عنوان رحمت الهی معرفی شده است. چنانکه پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: امید و آرزو رحمتی برای امت من است، اگر آرزو نبود هیچ مادری فرزندش را شیر نمی‌داد و هیچ باغبانی درختی نمی‌نشانند. در پرتو این رحمت الهی، انسان به افق‌هایی باز و روشن در آینده چشم دوخته و با سرور و شادمانی منتظر لحظه‌های زیبا و فرداهایی بهتر و بالنده تر است. این امید به وقوع رویدادهای شیرین و زندگی جاودانه، لذتی بی‌همتا در صحن و سرای زندگی است. امیدواری احساس مطلوبی است که از ایمان و شناخت نسبت به مبدأ هستی حاصل می‌شود و این تحفه گران بها موجب نیل انسان به سعادت دنیا و کمال مطلوب ابدی است (احمری و غلامحسین نژاد، ۱۳۹۴). در مسائل اجتماعی و سیاسی نیز برای رسیدن به هدف باید از اسباب و شرایط بهره گرفت و امیدواری صرف راه به جایی نمی‌برد. اما اگر برخی از شرایط و اسباب لازم در اختیار نبود، نباید ناامید گشت، بلکه باید به خداوند امید داشت و با ایمان و اتکای بر خداوند در مسیر راه یابی به اهداف حرکت کرد. بی تردید علیرغم فراهم نبودن اسباب ظاهری کافی، خداوند بندگان مؤمن خود را از حمایت خود

المللی حسابرسی و اطمینان دهی (۲۰۱۸) قضاوت حرفه ای را بکارگیری آموخته‌ها، تجربیات و دانش به دست آمده درباره استانداردهای حسابرسی و حسابداری و الزامات آیین رفتار حرفه‌ای، برای اتخاذ تصمیم‌های مناسب با توجه به شرایط کار حسابرسی تعریف کرده است (صالحی کمامردخی و همکاران، ۱۴۰۳). قضاوت فرایندی است که در آن افراد درباره جنبه‌های مربوط به مسئله مورد تصمیم‌گیری فکر و اظهار نظر می‌کنند. قضاوت در حرفه حسابرسی رخنه کرده است. فرض اولیه حسابرسان این است که صورت‌های مالی منصفانه تهیه شده اند. چراکه حسابرسان به دنبال کشف جرائم نیستند. افق ذهن آن‌ها تأیید صورت‌های مالی است. یکی از مهم‌ترین جنبه‌های حسابرسی، قضاوت‌هایی است که حسابرسان به عنوان بخشی از کار روزمره خود با آن درگیرند. با وجود ابزار و روش‌های مختلف مورد استفاده، حسابرسی بیش از هر چیز، فرایندی قضاوتی است و حسابرسان در زمینه‌های گوناگونی ملزم به تصمیم‌گیری و قضاوت هستند. در این راستا همه فرایندهای تصمیم‌گیری، به شکل بالقوه می‌تواند منجر به اشتباهات قضاوتی و به تبع آن، نتیجه‌گیری نادرست شود. روش‌های خاص و مؤثری برای از بین بردن قضاوت‌های اشتباه در حسابرسی وجود ندارد. قضاوت‌های اشتباه اغلب ناشی از اشتباه در تصمیم‌گیری‌هاست. بنابراین برای بهبود تصمیم‌گیری‌ها باید اشتباهات در قضاوت‌ها شناسایی و حداقل شود (صادقی و همکاران، ۱۴۰۴). افزایش کیفیت حسابرسی انجام شده نه تنها بر اعتبار و شهرت حرفه ای حسابرس، بلکه بر منافع سایر ذینفعان مانند کارکنان، سرمایه گذاران و سازمانهای مختلف تأثیر دارد (مالا و چاند^۱، ۲۰۱۵).

سبک شناختی

در حوزه روانشناسی شناخت، اشخاص از تفاوت‌های فردی برخوردار هستند و با اتکای به آن در پاسخ به مسائل و تصمیم‌گیری‌های مناسب اقدام می‌کنند. در واقع، سبک شناختی افراد نقش یک عنصر واسط بین اطلاعات حسابداری و تصمیم‌گیری را ایفا می‌کند. نتایج بسیاری از پژوهش‌ها نشان‌دهنده این موضوع است که ویژگی‌های شناختی کاربران اطلاعات، در پی بردن آن‌ها در اینکه چه اطلاعاتی نسبت به موضوع تصمیم حیاتی و چه اطلاعاتی نامربوط هستند، تأثیر بی شماری دارد. لذا در تأثیر اطلاعات بر رفتار نهایی استفاده کنندگان، ویژگی‌های شناختی آنان حائز اهمیت می‌باشد. از این رو در میان طبقه‌بندی‌ها، موضوع سبک شناختی افراد از اهمیت مهمی برخوردار است، به طوری که چارچوب فکری افراد به واسطه

² Elrehail et al

¹ Mala & Chand

محروم نمی‌گرداند و آنان را جهت رسیدن به اهداف و مقاصدشان یاری می‌کند(مصباح، ۱۳۸۹).

ارزش‌های فردی و اجتماعی

ارزش‌های انسانی اصلی‌ترین باورها و اعتقادات فرد را تشکیل و رفتارهای او را تحت تأثیر قرار می‌دهند. ارزش‌ها نوعی شناخت اجتماعی هستند که وظیفه آنها تسهیل انطباق فرد با محیط است. از این رو اعمال انتخابی و قضاوت افراد متأثر از ارزش‌ها می‌باشند. هم‌چنین ارزش‌ها، پاسخگوی رفتار اخلاقی و یا غیراخلاقی افراد است(شوارتز و بوهنک، ۲۰۰۴).

ارزش‌ها تشکیل‌دهنده پایه و اساس درک نگرش‌ها و انگیزش افراد هستند که بر ادراک آنان اثر می‌گذارند. ارزش‌های فردی درک چیزهایی است که باید باشد و از اعتقادات راسخ فردی، افکار و آرمان‌های فردی تشکیل شده است. ارزش‌ها می‌توانند خود را هم در عمل و هم در گفتار نشان دهند. درک ارزش‌های فردی به منظور درک اعمال اخلاقی و غیراخلاقی در سازمان‌ها ضروری است. ارزش‌ها افراد را به این جهت هدایت می‌کنند که در موقعیت‌های ویژه چگونه رفتار کرده و موارد ویژه را چگونه اداره کنند. ارزش‌های فردی نقش مهمی در شکل‌گیری شخصیت، حفظ آن و شناخت نسبت به احتیاجات فردی و روش برآورده کردن آن‌ها ایفا می‌کنند. روکیچ(۱۹۷۳) ارزش را به عنوان اعتقاد پایدار، شیوه‌ای خاص رفتاری یا حالت غایی یک موجود که از لحاظ شخصی یا اجتماعی قابل قبول است، نسبت به شیوه مخالف آن رفتار یا حالت غایی موجود دیگری که برتری دارد، تعریف کرده است(یاوری گهر، ۱۴۰۰). بر اساس نظر پانت و اوچا(۲۰۱۷) ارزش‌ها ایده‌آلهایی انتزاعی هستند که به عنوان اصول هدایت‌کننده مهم اقدامات انسانی عمل می‌کنند(صمدی میارکلایی و همکاران، ۱۳۹۷). صاحب‌نظران در خصوص ارزش‌های فردی و ارزش‌های اجتماعی بیان می‌کنند که ارزش‌های فردی تظاهر ذهن در انسان است و ارزش‌های اجتماعی تظاهر جامعه در انسان است. آن قسمت از جامعه که برای فرد دارای اهمیت است، ارزش اجتماعی و آن قسمت که برای انسان مهم است، ارزش فردی قلمداد می‌گردد(لکزایی و همکاران، ۱۳۹۹).

صالحی کامرمدخی و همکاران (۱۴۰۳) پژوهشی با عنوان تأثیر اخلاق و فرهنگ سازمانی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس انجام داده‌اند. هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر اخلاق و فرهنگ سازمانی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس است. تحقیق حاضر توصیفی است و به لحاظ جمع‌آوری داده‌ها میدانی است. جامعه آماری تحقیق، خبرگان و حسابداران می‌باشند. داده‌ها با استفاده از نرم افزار اسپس پی اس و مدلسازی معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که اخلاق سازمانی

بر قضاوت حسابرس تأثیر معنی‌داری دارد. هم‌چنین یافته‌ها نشان داد فرهنگ سازمانی بر اخلاق سازمانی تأثیر دارد، منتها فرهنگ سازمانی بر قضاوت حسابرس تأثیر معنی‌داری نشان نداد. هم‌چنین نتایج حاکی از آن است که فرهنگ سازمانی از طریق اخلاق سازمانی بر قضاوت حسابرس تأثیر دارد.

ارچین لیسار و همکاران(۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی سبک‌های تصمیم‌گیری و قضاوت در برآورد ارزش منصفانه، اثر چارچوب ذهنی پرداختند. نتایج حاصل از آمار توصیفی نشان داده است که متغیرهای تصمیم‌گیری عقلایی، تصمیم‌گیری وابستگی و تصمیم‌گیری اجتنابی بر قضاوت در برآورد ارزش منصفانه طبق نظر مدیریت ارتباط معنی‌داری دارد، در صورتی که متغیرهای تصمیم‌گیری شهودی و تصمیم‌گیری آنی ارتباط معنی‌داری با قضاوت در برآورد ارزش منصفانه طبق نظر مدیریت ندارند. بعلاوه، ارتباط متغیرهای تصمیم‌گیری عقلایی، تصمیم‌گیری وابستگی و تصمیم‌گیری اجتنابی با قضاوت در برآورد ارزش منصفانه طبق ارقام مشابه مورد تأیید قرار گرفت. درحالی که ارتباط متغیرهای تصمیم‌گیری شهودی و تصمیم‌گیری آنی با قضاوت در برآورد ارزش منصفانه طبق ارقام مشابه تأیید نگردید.

نمازی و ممتازیان(۱۴۰۱) در پژوهشی به شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر قضاوت حرفه‌ای و تصمیم‌گیری حسابرسان پرداختند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان می‌دهد که سازه‌های محیطی، وظیفه‌ای و رفتاری حسابرس به ترتیب بیشترین تأثیر را بر قضاوت حرفه‌ای و تصمیم‌گیری حسابرسان در ایران دارند. هم‌چنین شاخص‌های حق‌الزحمه حسابرس، پاسخگویی حسابرس، شرایط مالی و رقابتی حرفه حسابرسی، استقلال حسابرس و تلاش جهت جلب رضایت صاحبکار توسط حسابرس به ترتیب مهم‌ترین و اثرگذارترین عوامل مؤثر بر قضاوت حرفه‌ای و تصمیم‌گیری حسابرسان در ایران هستند. این پژوهش می‌تواند شروع بسیار مناسبی برای در نظر گرفتن عوامل کلیدی مؤثر بر قضاوت حرفه‌ای و تصمیم‌گیری حسابرسان در بین حسابرسان باشد و نتایج نیز می‌تواند مورد استفاده مجامع حسابداری ایران جهت وضع قوانین و دستورالعمل‌های مربوط به قضاوت حرفه‌ای قرار گیرد.

بنایی‌قدیم و حافظی(۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی تأثیر معنویت در محیط کار بر رفتارهای ناکارآمد حسابرس و کیفیت حسابرسی پرداختند. نتایج نشان می‌دهد معنویت در محیط کار بر رفتارهای ناکارآمد حسابرسی تأثیر منفی و بر کیفیت حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. به‌عبارتی، یک کارمند راضی که نیازهای معنوی او تکمیل شده است، اثری در رفتارهای ناکارآمد شرکت ندارد، بلکه، در عوض گرایش دارد یک رفتار

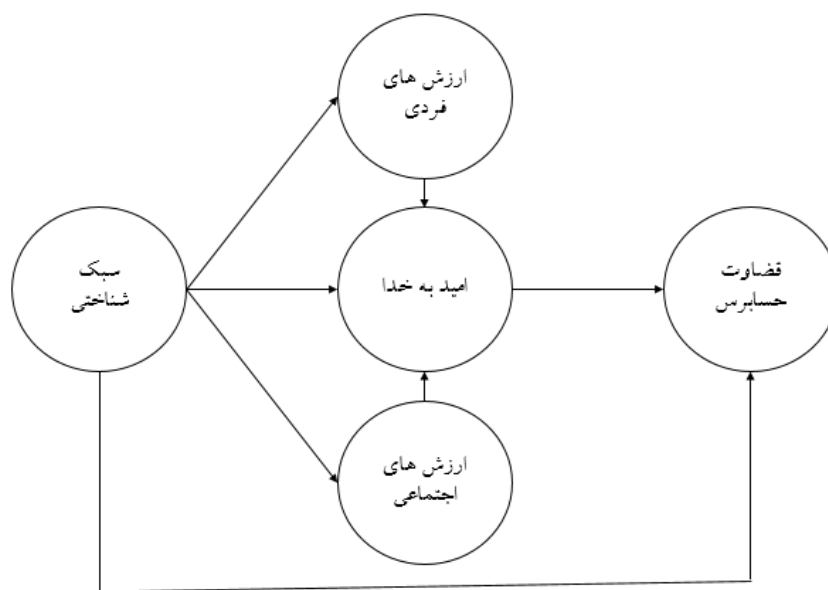
کیفیت حسابرسی بالا(پایین) می‌شود. علاوه بر این، شخصیت ترکیبی از ویژگی‌های فردی است که به شیوه‌ای متفاوت و پیچیده باکیفیت حسابرسی تعامل دارند.

عادل و همکاران(۲۰۲۱) به پژوهش دینداری اسلامی و قضاوت حسابرسان: شواهدی از پاکستان پرداختند. طبق شواهد مشخص می‌شود که فرهنگ و دین اسلام در قضاوت حسابرسان تأثیر مهمی دارد. از این رو این پژوهش به حسابرسان کمک می‌کند تا آن‌ها در قضاوت خود به دین اسلام توجه کنند. اولین هدف بررسی این مسئله است که آیا جهان بینی اسلامی بر قضاوت حسابرسان در پذیرش مشتری ارباب رجوع با اعتباریابی کم و غیر رسمی تأکید می‌کند یا خیر. و هدف دوم بررسی رابطه بین جهان بینی اسلامی و اولویت حسابرسان به منظور اعمال قضاوت است. نتایج نشان می‌دهد که همبستگی‌ها بر جهان بینی اسلامی قابل توجه و مثبت هستند. هدف از این مطالعه نشان دادن اثرات بسیار مخرب بر تصمیم‌گیری درباره راهکارهای اکتشافی برای قضاوتی است که می‌تواند منجر به تعصبات قضاوتی نظام مند شود. این مقاله اطلاعاتی را در مورد شیوه‌های اکتشافی و سوگیری‌ها در تصمیم‌گیری ارائه می‌دهد تا آگاهی حسابرسان از اثرات منفی سوگیری و تعدیل بر قضاوت حسابرسی را افزایش دهد. نتایج این آزمایش وجود شواهد مبنی بر شیوه اکتشافی سوگیری و تعدیل و سازگاری در قضاوت‌های حسابرسی در پاکستان را نشان می‌دهد.

کارآمدتر و بهتر از خود بروز دهند. همچنین، معنویت در محیط کار، بخشی از یکپارچگی ارزش‌های اخلاقی است که عامل کنترل‌کننده محیط و بهبود کیفیت حسابرسی، است.

گونوان و ایندارتو(۲۰۲۲) در پژوهشی ویژگی‌های فردی حسابرسی مؤثر بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسی را بررسی کردند. دقت قضاوت‌های اتخاذ شده توسط حسابرس، کیفیت صورت-های مالی حسابرسی شده را توصیف می‌کند. دقت قضاوت‌های اتخاذ شده توسط حسابرس که شامل شواهد و مستندات برای توصیف کیفیت صورت‌های مالی حسابرسی شده در قالب اظهارنظر حسابرسی می‌شود. تئوری مورد استفاده در این مطالعه نظریه اسناد است که توضیح می‌دهد که رفتار یک فرد در قضاوت حسابرسی موردی تحت تأثیر عوامل داخلی و خارجی قرار می‌گیرد. در نهایت نتایج نشان داد که ویژگی‌های فردی حسابرسی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسی مؤثر است.

ساماگایو و فیلیسو(۲۰۲۲) در پژوهشی تأثیر ویژگی‌های فردی حسابرس در کیفیت حسابرسی را با استفاده از مدل معادلات ساختاری حداقل مربعات جزئی و روش‌های تحلیل تطبیقی کیفی مجموعه فازی، مورد بررسی قرار دادند. نتیجه نشان می‌دهد که ویژگی‌های توافق‌پذیری، وجدان و صراحت به طور مثبت با کیفیت حسابرسی مرتبط است، در حالی که وجدان و روان رنجوری بر کاهش عملکردهای کیفیت حسابرسی تأثیر منفی می‌گذارد. نتایج fsQCA وجود پیکربندی‌های متعددی از ویژگی‌های شخصیتی را نشان می‌دهد که منجر به

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

فرضیه های پژوهش

- ۱) سبک شناخت بر ارزش‌های اجتماعی اثر معنی دار دارد.
- ۲) سبک شناخت بر ارزش‌های فردی اثر معنی دار دارد.
- ۳) سبک شناخت بر امید به خدا اثر معنی دار دارد.
- ۴) ارزش‌های اجتماعی بر امید به خدا اثر معنی دار دارد.
- ۵) ارزش‌های فردی بر امید به خدا اثر معنی دار دارد.
- ۶) سبک شناخت بر قضاوت حسابرس اثر معنی دار دارد.
- ۷) امید به خدا بر قضاوت حسابرس اثر معنی دار دارد.
- ۸) ارزش‌های اجتماعی در رابطه سبک شناخت و امید به خدا نقش میانجی دارد.
- ۹) ارزش‌های فردی در رابطه سبک شناخت و امید به خدا نقش میانجی دارد.
- ۱۰) امید به خدا در رابطه ارزش‌های اجتماعی و قضاوت حسابرس نقش میانجی دارد.
- ۱۱) امید به خدا در رابطه ارزش‌های فردی و قضاوت حسابرس نقش میانجی دارد.
- ۱۲) امید به خدا در رابطه سبک شناخت و قضاوت حسابرس نقش میانجی دارد.
- ۱۳) سبک شناخت از طریق ارزش‌های اجتماعی و امید به خدا بر قضاوت حسابرس اثر معنی دار دارد.
- ۱۴) سبک شناخت از طریق ارزش‌های فردی و امید به خدا بر قضاوت حسابرس اثر معنی دار دارد.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ جمع‌آوری داده‌ها، توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش حاضر

حسابرسان شاغل در مؤسسات حسابرسی می باشد که تعداد آنان برای محقق نامشخص بوده است؛ لذا حجم نمونه بر اساس ۵ تا ۱۵ برابر تعداد گویه های پرسشنامه مشخص گردید. از آنجایی که تعداد سوالات پرسشنامه ۴۸ سوال بوده است، بنابراین حجم مطلوب نمونه بین ۲۴۰ تا ۷۲۰ نفر می باشد که در این پژوهش نمونه حدود ۵۰۰ نفری انتخاب گردید و پرسشنامه بومی سازی شده به صورت نمونه‌گیری غیرتصادفی در دسترس از طریق مراجعه حضوری و یا ارسال از طریق ایمیل یا فضای مجازی بین حسابرسان توزیع و به همان صورت نیز جمع آوری گردید، تعداد ۴۲۶ پرسشنامه تکمیل و جمع آوری شد و در نهایت ۳۸۳ پرسشنامه مورد ارزیابی و تحلیل قرار گرفت. به منظور آزمون فرضیه های پژوهش از پرسشنامه های استاندارد شامل؛ قضاوت حرفه ای برگرفته از پژوهش باراینکوا (۲۰۱۸) دارای ۱۶ گویه، ارزش های فردی و اجتماعی برگرفته از پرسشنامه کوتاه شده شوارتز از پژوهش لیندمن (۲۰۰۵) دارای ۱۰ گویه، سبک شناخت برگرفته از پژوهش پاسینی (۱۹۹۹) دارای ۱۰ گویه و امید به خدا برگرفته از پژوهش شهری (۲۰۱۷) دارای ۱۲ گویه استفاده شده است.

برای بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید و جهت روایی پرسشنامه با استفاده از روایی صوری و تأیید خبرگان و روایی سازه با تحلیل عاملی تأییدی انجام شد که مقادیر به دست آمده بیانگر تأیید پایایی و روایی پرسشنامه می باشد. تحلیل داده‌ها به روش مدل یابی معادلات ساختاری و با استفاده از نرم‌افزار Amos انجام پذیرفت.

جدول ۱: روایی و پایایی

متغیر	نماد	بارعاملی	آلفای کرونباخ
قضاوت حسابرس	a۰۱	۰/۵۶	۰/۸۳۳
	a۰۲	۰/۴۵	
	a۰۳	۰/۴۳	
	a۰۴	۰/۴۵	
	a۰۵	۰/۴۷	
	a۰۶	۰/۴۲	
	a۰۷	۰/۴۶	
	a۰۸	۰/۴۲	
	a۰۹	۰/۴۲	
	a۱۰	۰/۴۵	
	a۱۱	۰/۴۵	
	a۱۲	۰/۵۶	

متغیر	نماد	بارعاملی	آلفای کرونباخ
	a13	۰/۵۶	
	a14	۰/۴۹	
	a15	۰/۴۴	
	a16	۰/۵۳	
سبک شناخت	d01	۰/۵۰	۰/۷۹۵
	d02	۰/۴۵	
	d03	۰/۵۰	
	d04	۰/۶۲	
	d05	۰/۵۳	
	d06	۰/۴۴	
	d07	۰/۵۱	
	d08	۰/۵۰	
	d09	۰/۶۲	
d10	۰/۵۰		
امید به خدا	f1	۰/۹۴۴	۰/۹۴۰
	F2	۰/۹۵۳	
	F3	۰/۸۹۸	
	F4	۰/۹۰۵	
	F5	۰/۸۶۲	
	F6	۰/۹۶۱	
	F7	۰/۹۱۲	
	F8	۰/۹۳۲	
	F9	۰/۴۷۲	
	F10	۰/۴۲۴	
	F11	۰/۴۱۰	
	F12	۰/۴۸۲	
ارزش‌های فردی	C1	۰/۶۴	۰/۷۹۳
	C2	۰/۷۵	
	C3	۰/۵۲	
	C4	۰/۶۹	
	C5	۰/۷۲	
ارزش‌های اجتماعی	C6	۰/۶۵	۰/۷۸۵
	C7	۰/۷۵	
	C8	۰/۴۵	
	C9	۰/۸۱	
	C10	۰/۶۹	

۵- تجزیه و تحلیل داده ها

اطلاعات جمعیت شناختی در جدول ۲ گزارش شده است:

جدول ۲: اطلاعات جمعیت شناختی

درصد	فراوانی		
۲۱/۹	۸۴	زن	جنسیت
۷۶/۸	۲۹۴	مرد	
۱/۳	۵	بدون پاسخ	
۱/۶	۶	کاردانی و پایین تر	مدرک تحصیلی
۶/۳	۲۴	دانشجوی کارشناسی	
۳۲/۴	۱۲۴	کارشناسی	
۹/۱	۳۵	دانشجوی کارشناسی ارشد	
۴۱/۸	۱۶۰	کارشناسی ارشد	
۵/۰	۱۹	دانشجوی دکتری	
۳/۷	۱۴	دکتری	مرتبه شغلی
۰/۳	۱	بدون پاسخ	
۳۰/۸	۱۱۸	حسابرس	
۱۵/۹	۶۱	حسابرس ارشد	
۲۲/۲	۸۵	سرپرست حسابرسی	
۱۴/۶	۵۶	مدیر حسابرسی	
۱۵/۹	۶۱	شریک حسابرسی	
۰/۵	۲	بدون پاسخ	

مسیرهایی که $P\text{-value} < 0/05$ باشد، می‌توان نتیجه گرفت که مسیر و این ضرایب معنی‌دار هستند. در جدول ۳ شاخص‌های برازش مدل ساختاری تحقیق ارائه شده است.

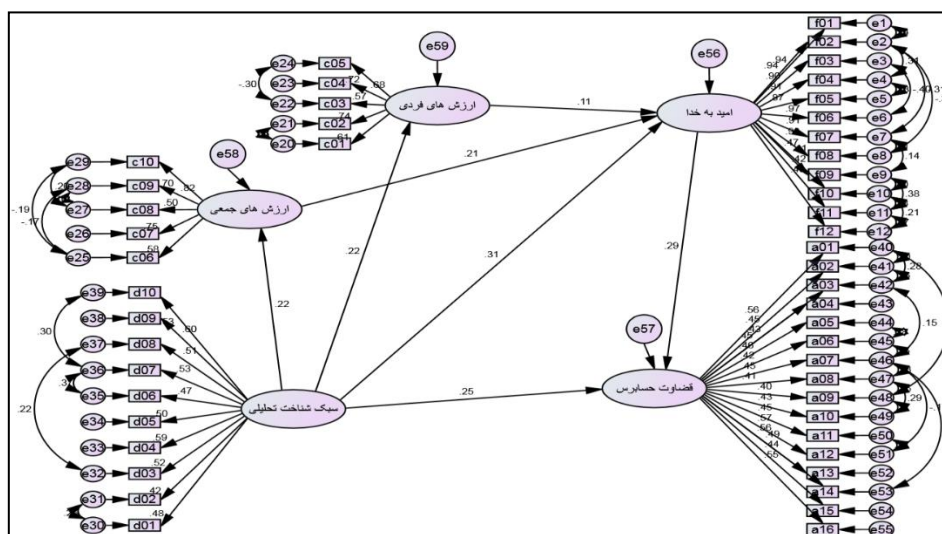
نتایج تخمین مدل حاکی از مناسب بودن شاخص‌ها دارد. با توجه به خروجی مقدار نرم افزار خی دو محاسبه شده برابر با $2028/052$ می‌باشد که نسبت به درجه آزادی 1036 کمتر از عدد 3 و برابر با $1/958$ می‌باشد، مقدار $RMSEA$ نیز برابر با $0/05$ و کمتر از حد مجاز $0/08$ می‌باشد. شاخص‌های دیگر نیز همه در محدوده مجاز قرار دارند، بنابراین می‌توان گفت مدل مذکور با داده‌ها برازش مناسبی دارد.

جدول ۳: شاخص‌های برازش مدل ساختاری

مقدار مجاز	مقدار به دست آمده	نام شاخص برازش
کمتر از ۳	۱/۹۵۸	نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی
کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۵۰	ریشه میانگین مربع تقریبی خطا (RMSEA)
بالاتر از ۰/۹	۰/۸۹۹	شاخص برازش تطبیقی (CFI)
بالاتر از ۰/۹	۰/۸۹۰	شاخص برازش توکر-لوییس (TLI)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۰۰	شاخص برازش افزایشی (IFI)

مدل ساختاری تحقیق

در این قسمت مدل ساختاری تحقیق برازش می‌یابد. این مدل در شکل ۲ قابل ملاحظه است و در صفحه بعد می‌توان آن را ملاحظه نمود. با توجه به نتایج مدل شکل ۲، برای ضرایب

شکل ۲: مدل ساختاری تحقیق

جدول ۴: مسیرها و معنی داری آنها در مدل ساختاری

مسیر مستقیم	ضریب مسیر استاندارد	انحراف معیار	آماره t	سطح معنی دار	نتیجه
سبک شناخت ← ارزش های اجتماعی	۰/۲۱۶	۰/۱۲۳	۳/۱۲۵	۰/۰۰۲	تأیید
سبک شناخت ← ارزش های فردی	۰/۲۱۸	۰/۱۷۴	۳/۱۲۹	۰/۰۰۲	تأیید
سبک شناخت ← امید به خدا	۰/۳۰۵	۰/۱۹۳	۴/۵۲۱	***	تأیید
ارزش های اجتماعی ← امید به خدا	۰/۲۰۹	۰/۰۹۳	۳/۵۹۵	***	تأیید
ارزش های فردی ← امید به خدا	۰/۱۱۵	۰/۰۶۴	-۲/۰۴۲	۰/۰۴۱	تأیید
سبک شناخت ← قضاوت حسابرس	۰/۲۵	۰/۰۹۸	۳/۴۲۹	***	تأیید
امید به خدا ← قضاوت حسابرس	۰/۲۸۷	۰/۰۲۹	۴/۶۱۳	***	تأیید

است که از طریق نمونه گیری مجدد به برآورد خطاهای استاندارد می پردازد و هیچ مفروضه‌ای در مورد نرمال بودن توزیع نمونه گیری اثرهای غیرمستقیم ندارد. روش نمونه گیری مجدد به این معنا است که روش بوت استرپ تعداد زیادی نمونه را از نمونه اصلی انتخاب می کند و با اینکه نمونه های بوت استرپ دارای اندازه مشابهی از نمونه اصلی هستند، اما ممکن است بعضی از نمره ها را اصلاً شامل نشود و یا بعضی از نمره ها به طور مجدد در چندین نمونه تکرار شوند (اورنز و رانسدل^۱، ۲۰۱۰) جدول زیر نتایج بررسی روابط غیرمستقیم با روش بوت استرپ را نشان می دهد.

با توجه به نتایج حاصل از معادلات ساختاری انجام شده، می توان نتیجه گرفت که سبک شناخت تحلیلی بر ارزش های فردی و اجتماعی، اثر مثبت معنی دار دارد (سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ است)، همچنین سبک شناخت تحلیلی بر امید به خدا اثر مثبت معنی دار دارد، ارزش های اجتماعی و ارزش های فردی نیز بر امید به خدا تأثیر مثبت و معنی دار دارند، سبک شناخت تحلیلی و امید به خدا هر دو بر قضاوت حسابرس، اثر مثبت و معنی دار دارند. جهت بررسی روابط میانجیگری بین متغیرهای پژوهش از روش بوت استرپ استفاده شد. روش بوت استرپ روشی ناپارامتریک

جدول ۵: مسیرهای غیرمستقیم و معنی داری آنها در مدل ساختاری دوم

مسیر	ضریب غیر مستقیم	حد پایین	حد بالا	p-value	نتیجه
سبک شناخت ← ارزش های اجتماعی ← امید به خدا	۰/۱۲۹	۰/۰۲	۰/۴۶۶	۰/۰۱۱	تأیید
سبک شناخت ← ارزش های فردی ← امید به خدا	۰/۰۷۲	۰/۳۹۶	۰/۰۰۲	۰/۰۶۱	رد
ارزش های اجتماعی ← امید به خدا ← قضاوت حسابرس	۰/۰۴۵	۰/۰۱۲	۰/۱۲۸	۰/۰۰۵	تأیید
ارزش های فردی ← امید به خدا ← قضاوت حسابرس	-۰/۰۱۸	-۰/۰۵	-۰/۰۰۱	۰/۰۴۲	تأیید
سبک شناخت ← امید به خدا ← قضاوت حسابرس	۰/۱۱۸	۰/۰۴۱	۰/۲۵۷	۰/۰۰۱	تأیید
سبک شناخت ← ارزش های اجتماعی ← امید به خدا ← قضاوت حسابرس	۰/۰۱۷	۰/۰۰۳	۰/۰۷۲	۰/۰۰۸	تأیید
سبک شناخت ← ارزش های فردی ← امید به خدا ← قضاوت حسابرس	۰/۰۱	۰/۰۵۸	۰	۰/۰۴۹	تأیید

۶- نتیجه گیری و بحث
قضاوت می بایست در چارچوب قوانین، مقررات و استانداردهای حرفه‌ای صورت پذیرد. پیشرفت مداوم اقتصادی و اجتماعی، محیط اقتصادی پیچیده‌ای را به وجود آورده است و عدم قطعیت‌ها افزایش یافته است. در یک چنین بافت اقتصادی، تمام فعالیت‌های واحد تجاری با ریسک مواجه است و بنابراین اکثر مبادلات حسابداری با عدم قطعیت روبرو هستند و در برخورد با این عدم قطعیت‌ها، حسابداران و حسابرسان باید برآوردهایی بر

مبنای قضاوت حرفه‌ای داشته باشند. قضاوت حرفه‌ای مهارتی کلیدی در حرفه حسابداری و حسابرسی است و در شرایط کنونی ایران که حرکت به سمت به‌کارگیری استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی و استانداردهای حسابداری مبتنی بر اصول است، تصمیم‌گیری افراد فعال در حرفه از جمله مدیران، حسابرسان، تحلیلگران مالی، حسابداران و استانداردهاگزاران، بر اساس قضاوت‌هایشان خواهد بود. بی‌شک انجام قضاوت امری دشوار است و توانایی در انجام قضاوت‌های خوب سنگ بنای

^۱ Ornes & Ransdell

حرفه حسابداری است و استانداردهای حرفه‌ای بدون اعمال قضاوت حرفه‌ای هرگز نقشی اثربخش نخواهند داشت (حسینی و رسولی، ۱۳۹۸). حسابرسان معمولاً تحت شرایط پیچیده، مبهم، عدم اطمینان و فشار زمانی اقدام به قضاوت می‌کنند. در دنیای واقعی اطلاعات مبهم و نه چندان کامل، ضرب‌الاجل‌های اجرای حسابرسی و ظرفیت‌های شناختی محدود حسابرسان، دستیابی به تئوری‌های دستوری اقتصادی را تقریباً غیرممکن می‌سازد. قضاوت در حسابرسی شامل فرآیند دریافت گام به گام شواهد حسابرسی است که به طور مداوم در خصوص انتخاب شواهد و نیاز به کسب اطلاعات بیشتر تصمیم‌گیری می‌شود. لذا هدف این پژوهش بررسی اثر سبک شناختی حسابرس بر قضاوت وی از طریق نقش ارزش‌های فردی و اجتماعی و امید به خدا می‌باشد.

نتایج فرضیه‌های اول و دوم نشان می‌دهد سبک شناخت بر ارزش‌های اجتماعی و فردی تأثیر معنی‌داری دارد. مقدار آماره t بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد، همچنین پی-مقدار کمتر از ۵٪ اثرات معناداری را نشان می‌دهد. مقدار ضریب استاندارد شده مثبت نشان می‌دهد که اثرات مستقیم بوده است. فرهنگ اخلاقی بر ارزش‌ها و محورهایی از اخلاق بنا می‌شود که باعث می‌گردد فعالیت‌های حرفه‌ای افراد در مسیر منش‌های اجتماعی و متعهدانه قرار گیرد؛ لذا این ارزش‌ها بر حسب ماهیت عملکردی و نقش اجتماعی هر حرفه، متفاوت است. مقام معظم رهبری می‌فرمایند برخورداری از ارزش‌های اخلاقی اسلام بدین معنی است که روح فضیلت و پرهیزگاری و وارستگی و بردباری و اجتناب از شهوات ممنوع و دوری از حرص و آز و دنیاطلبی و حق‌کشی و نامردی و مال‌اندوزی و روی آوردن به خلوص و پاکی و پارسایی و دیگر خصلت‌های اخلاقی در جامعه رواج یابد و به صورت ارزش‌های اصلی به حساب آید (تقی‌زاده و صفری، ۱۴۰۳). این مهم نیازمند داشتن سبک تفکر تحلیلی و توجه به آن است. نتایج این فرضیه‌ها با پژوهش و نمازی و ممتازیان (۱۴۰۱) همراستا بوده است. لذا پیشنهاد می‌گردد اصول اخلاق حرفه‌ای به عنوان ارزش‌های سازمانی در بین جامعه حسابرسان تبدیل شده و همه ملزم به رعایت آن شوند و حتی در ارتقا مرتبه افراد ملاک عمل قرار گیرد تا ضمانت اجرایی داشته باشد.

فرضیه‌های سوم و چهارم و پنجم مبین این است که سبک شناختی، ارزش‌های اجتماعی و ارزش‌های فردی بر امید به خدا داشتن حسابرسان تأثیر معنی‌داری دارد. برونادهای آماری نشان می‌دهد مقدار آماره t فرضیه‌ها بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد، همچنین پی-مقدار آنان کمتر از ۵٪ بوده، بنابراین فرضیه‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود. در آموزه‌های اسلام، امید نیروی محرکی است به سمت تکامل؛ چنان که خداوند

متعال در قرآن کریم آیه ۱۱۰ سوره کهف می‌فرماید: پس آن کس که امید به لقا پروردگارش دارد، لازم است کار نیکو کند. طبق این آیه شریفه زمانی می‌توان گفت که رجا و امیدواری به لقا الهی در انسان وجود دارد که با این امیدواری، عمل صالح توأم باشد. به طور یقین فردی که امید به فردای بهتر در دل و اندیشه پیشرفت در سر دارد؛ در سایه این امیدها تلاش خود را مضاعف خواهد نمود و حتی ممکن است برای محقق نمودن این امید، تلاش‌های خود را بی‌وقفه و شبانه روزی نماید. بنابراین نمی‌توان مدعی امید بود، اما عمل و رفتار متناسب با آن را انجام نداد (احمری و غلامحسین نژاد، ۱۳۹۴). از جمله این اعمال تقویت سبک تفکر و داشتن و رعایت کردن ارزش‌های اجتماعی و اخلاقی مطابق با آموزه‌های دینی است. نتایج این فرضیه‌ها با پژوهش عادل و همکاران (۲۰۲۱) و نمازی و ممتازیان (۱۴۰۱) همراستا بوده است. لذا پیشنهاد می‌شود حسابرسان و جامعه حسابرسان به تقویت روحیه امید در خود اهتمام ورزیده و این مهم را در بین خود رواج دهند؛ برگزاری کارگاه‌های آموزشی امید آفرینی همراه با معارف اسلامی، بهره‌گیری از خطیبان حرفه‌ای در زمینه اخلاق اسلامی توصیه می‌گردد. همچنین در این زمینه همکاری حوزه و دانشگاه پیشنهاد می‌شود که هم ارزش‌های اجتماعی و فردی مطابق با آموزه‌های دینی برای حسابرسان تدوین گردد و هم برآیند امید به خداوند داشتن برای آنان تبیین گردد.

فرضیه‌های ششم و هفتم بر تأثیر سبک شناخت و امید به خدا داشتن بر قضاوت حسابرسان اشاره دارد. برونادهای آماری تأثیر سبک شناخت تحلیلی و امید به خدا داشتن بر قضاوت حسابرس را نشان می‌دهد. مقدار آماره t فرضیه‌ها بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد، همچنین پی-مقدارها کمتر از ۵٪ مبین تأیید فرضیه‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌باشد. اجزای سبک‌های شناختی از دو جنبه دو قطبی و مستقل ادراک و قضاوت تشکیل می‌شود که ادراک بر پایه هیجان و شهود و قضاوت بر اساس تفکر و احساسات انجام می‌گردد. جنبه ادراک نشان‌دهنده حالتی است که درک اطلاعات دریافتی توسط فرد انجام می‌گیرد و جنبه قضاوت نیز بیانگر روشی است که برای رسیدن به تصمیم توسط فرد اتخاذ می‌گردد. لذا افراد احساساتی بر مقایسه‌های منطقی و افراد متفکر بر فرایندهای منطقی تمرکز می‌کنند. بدین منظور، دو جنبه ادراک و قضاوت با یکدیگر چهار سبک شناختی را تشکیل می‌دهد که در صورت متعادل بودن این دو بعد، افراد دارای سبک شناختی شهودی یا تحلیلی هستند و در صورت نامتعادل بودن خصوصیات این دو جنبه، فرد از سبک

میانجی در بین آن نیست و به نوعی ارزش‌های فردی در سبک و اندیشه و بینش حسابرسان موجود می‌باشد. از طرفی اثر میانجی ارزش‌های اجتماعی تأیید شده که مبین عوامل و ارزش‌های بیرونی و خارج از سازمان است که می‌تواند سبک شناختی و امید به خدا داشتن حسابرسان را تحت تأثیر قرار دهد. نتایج این فرضیه‌ها با پژوهش عادل و همکاران (۲۰۲۱) و نمازی و ممتازیان (۱۴۰۱) همراستا بوده است. بنابراین پیشنهاد می‌گردد ارزش‌های اجتماعی بین حسابرسان درونی شده و ماهیتی لازم برای حسابرسان قلمداد گردد تا آن‌ها هم بر قضاوت حسابرسان و سبک شناخت آنان موثر واقع شود. پذیرش ارزش‌های مشترک خواه از منظر اعتقادات مذهبی و سیاسی و تعهد به موضوعات اجتماعی و خواه از منظر هنجارهای رفتار اجتماعی، به افراد امکان می‌دهد که با دیگران همذات‌پنداری کنند و تعیین کنند که چه انتظاراتی از اقدامات و نیت یکدیگر دارند، لذا می‌توان این‌طور نتیجه‌گیری کرد که اخلاق در متن اجتماع شکل می‌گیرد.

طبق فرضیه‌های دهم و یازدهم اثر میانجی امید به خدا بین ارزش‌های اجتماعی و فردی با قضاوت حسابرسان بررسی می‌گردد. برونداد آماری رابطه غیرمستقیم ارزش‌های اجتماعی و فردی بر قضاوت حسابرس از طریق امید به خدا را نشان می‌دهد. پی-مقدارها کمتر از ۰/۵ رابطه غیر مستقیم معناداری را نشان می‌دهد. بنابراین فرضیه‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود. آنچه جامعه از حرفه حسابرسی انتظار دارد گزارش حسابرسی با کیفیت به آن‌هاست. این ارزش افزوده‌ای است که تنها حسابرسی قادر به افزودن آن به اطلاعات مالی شرکت‌هاست. به عقیده هیأت کیفیت حسابرسی، این حرفه نتوانسته هم قدم با محیط پیرامون خود که به سرعت در حال تغییرات است گام بردارد، آن‌ها تأکید دارند که تحقیقات زیادی برای بررسی عوامل تأثیرگذار بر کیفیت حسابرسی و به طور خاص قضاوت‌های حسابرسی بایستی انجام شود و اهمیت این موضوع را یادآوری می‌کند. یکی از عوامل چالش برانگیز و تأثیرگذار بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسی، خود حسابرس و ویژگی‌های فردی از جمله روحیات، حالات عاطفی و خلق و خوی او است که در اکثر فشارها و استرس‌های موجود در محیط کار حرفه‌ای حسابرسی، می‌تواند تحت تأثیر قرار گرفته و باعث سوگیری در قضاوت‌های حسابرسان شود (نیکبخت و همکاران، ۱۴۰۲). ارزش‌های فردی و امید به خدا داشتن مربوط به ویژگی‌های فردی افراد است که می‌تواند قضاوت حرفه‌ای او را تحت تأثیر قرار دهد. همچنین

شناختی مرکب برخوردار خواهد بود (گوردون^۱، ۲۰۰۰). نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که بین سبک شناختی افراد و شرایط تصمیم‌گیری رابطه وجود دارد. افراد با سبک شناختی تحلیلی در وظایف تحلیلی و در شرایط استدلالی بهتر عمل می‌کنند و افراد با سبک شناختی شهودی، در انجام وظایف تجربی و شرایط کنترلی عملکرد بهتری دارند. بنابراین افراد در مراحل مختلف دریافت و ارائه اطلاعات به نتایج یکسانی نمی‌رسند. در واقع نقش سبک شناختی به عنوان متغیر میانجی بین اطلاعات حسابداری و تصمیم‌گیری، توسط بسیاری از محققان تأیید شده است (فولر و کاپلان^۱، ۲۰۰۴). از طرفی فرد امیدوار در زندگی معنوی و خدایی خود بن بست نمی‌بیند؛ زیرا می‌داند خداوند از فضل بی‌منت-های خود، طریقی برای او قرارداده که هر اندازه آلوده به نافرمانی از اوامرش باشد، راه نجات برایش فراهم و امکان جبران برایش مهیاست (احمری و غلامحسین نژاد، ۱۳۹۴)؛ بنابراین این فرد امیدوار به خداوند در تصمیمات و قضاوت‌های خود خداوند را در نظر گرفته و از قضاوت‌های نادرست بر حذر می‌شود. نتیجه این فرضیه با پژوهش‌های آدلی و همکاران^۲ (۲۰۲۲) سلمانی و همکاران (۱۴۰۱)، ارچین لیسار و همکاران (۱۴۰۱) و نمازی و ممتازیان (۱۴۰۱) همراستا می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌شود در جذب و عضویت در جامعه حسابرسان رسمی آزمون سبک سنج شناختی مورد استفاده قرار گیرد. همچنین دوره‌های آموزشی کاربردی در راستای تقویت سبک شناختی به صورت فصلی تدارک دیده شود. روش‌های شناخت مورد نیاز جامعه حسابرسان می‌تواند مدون شده و در اختیار حسابرسان قرار گیرد.

فرضیه‌های هشتم و نهم اثر میانجی ارزش‌های اجتماعی و فردی را بین سبک شناختی و امید به خدا داشتن حسابرسان بررسی می‌کند. در این بین طبق یافته‌های پژوهش نقش میانجی ارزش‌های اجتماعی بین سبک شناختی و امید به خدا تأیید شده است، اما اثر میانجی ارزش‌های فردی عدم تأیید شده است. مطالعات نشان می‌دهد که ارزش‌های فردی همانند یک راهنما به اشخاص در شکل‌گیری نیت‌ها و رفتارهای آنان جهت می‌دهد. این ارزش‌ها اهمیت دارند، زیرا مبنایی را برای درک نگرش، انگیزش و نیز نفوذ در ادراک افراد ایجاد می‌نمایند. در واقع ارزش‌های فردی بر رفتارها یا پیامدهای خاصی که نسبت به بقیه مقدم هستند، دلالت می‌کنند (یاوری گهر، ۱۳۹۹). در این پژوهش اثر میانجی ارزش‌های فردی عدم تأیید شده است که مبین این مهم است که اثر مستقیم سبک شناختی بر امید به خدا داشتن حسابرسان به مراتب معنی‌دار هست و نیازی به وجود

^۱Adli et al^۲Gordon
^۱ Fuller & Kaplan

ارزش‌های اجتماعی حسابرسان که موظف به رعایت آن هست نیز بر قضاوت‌های وی تأثیر می‌گذارد و اگر این ارزش‌ها با امید به خدا داشتن آمیخته شود نیز بر قضاوت‌های وی اثرگذار است. نتایج این فرضیه‌ها با پژوهش عادل و همکاران (۲۰۲۱) و ساماگایو و فیلیسو (۲۰۲۲) و نمازی و ممتازیان (۱۴۰۱) و صالحی کامردخی و همکاران (۱۴۰۳) همراستا بوده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود عملکرد مبتنی بر اصول، ارزش‌ها و باورها برای حسابرسان مدنظر قرار گیرد. مسئولیت‌پذیری اجتماعی آنان، راست‌گویی و استقامت و پافشاری برای حق و برقراری عدالت از جمله مولفه‌هایی باشد که جهت ادامه در حرفه حسابرسی ملاک قرار گیرد تا این موارد به ارزش‌های حرفه برای حسابرسان تبدیل شود.

طبق فرضیه دوازدهم امید به خدا در رابطه سبک شناخت و قضاوت حسابرس نقش میانجی دارد. برونداد آماری رابطه غیرمستقیم سبک شناخت تحلیلی بر قضاوت حسابرس از طریق امید به خدا را نشان می‌دهد. پی-مقدار کمتر از ۵٪ رابطه غیرمستقیم معناداری را نشان می‌دهد. بنابراین فرضیه دوازدهم در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود. اخلاقیات به عنوان سیستمی از ارزش‌ها و بایدها و نبایدها تعریف می‌شود که بر اساس آن عمل بد از خوب متمایز می‌شود. تصمیم‌گیری اخلاقی فرآیندی است که طی آن افراد از مبانی اخلاقی خود جهت تعیین درست یا غلط بودن یک مسئله اخلاقی استفاده می‌کنند. تاکنون مدل‌های مختلفی در زمینه تصمیم‌گیری اخلاقی ارائه شده است. در این مدل‌ها با تأکید بر سبک تفکر شناختی افراد، تأثیر عوامل متعددی در سطح فردی، سازمانی و محیطی مورد بررسی قرار گرفته است (دیباکیا و همکاران، ۱۴۰۰). در سطح فردی امید به خدا داشتن و اعتقاد داشتن حسابرس و سبک تفکر وی می‌تواند بر قضاوت‌های و تصمیمات وی اثر بگذارد. نتایج این فرضیه با پژوهش نمازی و ممتازیان (۱۴۰۱) همراستا می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌شود در دانشگاه‌ها در سطح کارشناسی، کارشناسی ارشد و حتی دکتری، درسی با عنوان حسابرسی اخلاقی گنجانده شود تا پیشایندها و برآیندهای آن برای افراد مشخص گردد.

در نهایت بر اساس فرضیه‌های سیزدهم و چهاردهم تأثیر سبک شناخت از طریق ارزش‌های اجتماعی و فردی و امید به خدا بر قضاوت حسابرس اثر معنی‌دار دارد. برونداد آماری رابطه غیرمستقیم سبک شناخت از طریق ارزش‌های اجتماعی و فردی و سپس امید به خدا بر قضاوت حسابرس را نشان می‌دهد. پی-مقدارها کمتر از ۵٪ رابطه غیرمستقیم معناداری را نشان می‌دهد. بنابراین فرضیه‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود.

شود. ارزش‌ها محصول فرآیندهای اجتماعی-روانشناسانه بوده و از تعاملات میان افراد حاصل می‌شوند که به پدیده‌ها معانی گوناگونی می‌بخشند. پژوهش‌گران معتقدند افراد صرفاً بر اساس ارزش‌های تحمیلی نظام‌های اجتماعی به عنوان واقعیت‌های اجتماعی عمل نمی‌کنند. آنان متأثر از ارزش‌های شهروندی هستند که هم جزئی از ارزش‌های فردی و اجتماعی اوست و هم حافظ منافع شهروندی است که در هر دو صورت این ارزش‌ها را در فعالیت‌ها و اقدامات روزانه خود اعمال می‌کند. به عبارتی می‌توان گفت ارزش‌ها روح اداره امور عمومی هستند (صمدی میارکلائی و همکاران، ۱۳۹۷). نتایج این فرضیه‌ها با پژوهش عادل و همکاران (۲۰۲۱) و نمازی و ممتازیان (۱۴۰۱) و صالحی کامردخی و همکاران (۱۴۰۳) همراستا بوده است. در این راستا پیشنهاد می‌شود هر چند معیارهای اصول اخلاقی معمولاً در استانداردهای حسابرسی و آیین رفتار حرفه‌ای بارها و بارها به عنوان اصول و منش حرفه‌ای مورد تأکید قرار گرفته است، اما کمتر به پیامدهای اخلاقی و اهدافی که یک حسابرس در حرفه و کارراه شغلی به آن اعتقاد دارد، پرداخته شده و پیشنهاد می‌شود این بخش مورد توجه قرار گیرد.

با توجه به اینکه پژوهش فوق در یک بازه زمانی خاص صورت گرفته است، لذا در تعمیم نتایج به دست آمده به نمونه‌های دیگر باید احتیاط بیشتری صورت گیرد.

همچنین به منظور جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسشنامه، احتمال بروز ابهام و عدم درک مفاهیم گویه‌های پرسشنامه برای پاسخ‌دهندگان وجود دارد، و لازم است که حسابرسان با حوصله و در نظر گرفتن زمان مناسب اقدام به تکمیل پرسشنامه نمایند

فهرست منابع

احمری، حسین، و غلامحسین نژاد، مریم. (۱۳۹۴). "تأثیر امیدواری به خدا در سعادت دنیوی و اخروی فرد و عوامل دستیابی به آن". بصیرت و تربیت اسلامی، ۱۲(۳۳)، ۷۴-۵۵.

ارچین لیسار، محسن، بنی مهد، بهمن، مرادزاده فرد، مهدی، و همتی، بهرام. (۱۴۰۱). "سبک‌های تصمیم‌گیری و قضاوت در برآورد ارزش منصفانه: اثر چارچوب ذهنی". دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۱(۴۳)، ۳۰۷-۲۹۳.

بنایی‌قدیم، رحیم و حافظی، بابک (۱۴۰۰). "تأثیر معنویت در محیط کار بر رفتارهای ناکارآمد حسابرس". حسابداری و منافع اجتماعی، ۱۱(۲)، ۸۳-۱۰۱.

تقی زاده، میلاد، و صفری، مسعود. (۱۴۰۳). "واکاوی در علل ارتقای هژمونی فرهنگ اخلاق حرفه‌ای در حسابرسی

- بر اساس رویکرد مدل جامع تفسیری و ساختاری".
 مطالعات حسابداری مطهر، ۱۲(۱)، ۱۷۲-۱۳۵.
- حاجیهها، زهره، گودرزی، احمد، و فتاحی، زهرا. (۱۳۹۲). "ارتباط ویژگی های تردید حرفه ای حسابرسان و قضاوت و تصمیم گیری آنها". حسابداری مدیریت، ۶(۱۹)، ۴۳-۵۹.
- حساس یگانه، یحیی، و عموزاد مهدیرجی، شهرام. (۱۳۹۹). "عوامل موثر بر قضاوت حرفه ای (اخلاقی) حسابرسان و فشارهای وارده بر آن ها". مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۱۷(۶۷)، ۱-۲۶.
- حسینی، سید علی، و بابائی، فاطمه. (۱۴۰۲). "ارائه الگویی برای شناسایی عناصر مهم گزارشگری پایداری شرکتی با تأکید بر اصول و ارزش های اسلامی". بررسی های حسابداری و حسابرسی، ۳۰(۴)، ۷۲۴-۶۸۴.
- حسینی، سیدعلی و رسولی، ندا (۱۳۹۸). "قضاوت حرفه ای در حسابرسی و اندازه گیری آن: مفاهیم، نظریه ها و چشم انداز تئوریک". دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۸(۳۱)، ۱۵۵-۱۶۸.
- حیرانی، فروغ، و کیلی فرد، حمیدرضا، رهنمای رود پشته، فریدون (۱۳۹۶). "حرفه ای گرایی و قضاوت حرفه ای حسابرس". دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۲۲، ۱-۱۲.
- خواجهی، شکراله و صالحی، تابنده (۱۳۸۹). "تأثیر فرسایش شغلی بر عملکرد در انجام وظایف پیچیده حسابرسی". حسابداری ارزشی و رفتاری، ۴(۸)، ۲۷۹-۲۴۳.
- دیباکیا پریا، شکری چشمه سبزی اعظم، مرادزاده فرد مهدی. (۱۴۰۰). "تأثیر آگاهی و قضاوت اخلاقی حسابداران در تمایل به گزارش تخلفات مالی با تأکید بر نقش تعدیل گر شدت اخلاقی درک شده". دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، ۱۲(۶)، ۲۱۲-۱۶۸.
- رمضانی، حسین رضا، آذین فر، کاوه، غلامنیا روشن، حمیدرضا، فلاح، رضا. (۱۴۰۱). "نقش فرهنگ اسلامی و تجربه حسابرس در رابطه بین انصاف متقابل و کیفیت حسابرسی در شرایط محیطی ایران". قضاوت و تصمیم گیری در حسابداری، ۱(۲)، ۱۶۴-۱۴۳.
- رؤیایی، رمضانعلی، یعقوب نژاد، احمد، و آذین فر، کاوه. (۱۳۹۳). "ارتباط بین تردید حرفه ای و قضاوت حرفه ای حسابرسان مستقل". پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۲۲، ۶۷-۹۵.
- سراجزاده سیدحسین و رحیمی، فرشید. (۱۳۹۲). "رابطه دین داری با معناداری زندگی در یک جمعیت دانشجویی". راهبرد فرهنگ، ۶(۲۴)، ۷-۳۰.
- سعیدی گراغانی مسلم و ناصری، احمد. (۱۳۹۶). "تأثیر تیپ شخصیتی بر قضاوت حرفه ای حسابرس در تخصیص بودجه زمانی به حساب های حاوی برآورد". حسابداری ارزشی و رفتاری، ۲(۳)، ۱۸۴-۱۶۹.
- سلمانی، چنگیز؛ بحری ثالث، جمال؛ جبارزاده کنگرلویی، سعید و پاک مرام، عسگر (۱۴۰۱). "شناسایی ابعاد و مؤلفه و شاخص های پیش بینی قضاوت حرفه ای حسابرسان". دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۱(۴۴)، ۱-۱۳.
- شهبازی، مجید و مهرانی، کاوه. (۱۳۹۹). "دوین مدل قضاوت حرفه ای حسابرسان مستقل". بررسی های حسابداری و حسابرسی، ۲۷(۱)، ۶۰-۸۶.
- صادقی، محمد صادق، مهر آذین، علی رضا، شورورزی، محمد رضا، و مسیح آبادی، ابوالقاسم. (۱۴۰۴). "تأثیر مولفه های اخلاقی بر قضاوت حسابرسان". دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۴(۵۴)، ۲۶۲-۲۵۱.
- صالحی کاماردخی، سیده سمانه، آزادی، کیهان، و وطن پرست، محمدرضا. (۱۴۰۳). "تأثیر اخلاق و فرهنگ سازمانی بر قضاوت حرفه ای حسابرس". دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۳(۵۲)، ۳۳۲-۳۱۳.
- صمدی میارکلائی، حمزه، فقیهی، ابوالحسن، و دانش فرد، کرم الله. (۱۳۹۷). "درک نقش ارزش های فردی و اجتماعی مدیران در اجرای خطمشی های مصوب در سازمان های دولتی ایران". مدیریت دولتی، ۱۰(۴)، ۵۶۲-۵۲۹.
- ظریف راد، سیروس، و پورزمانی، زهرا. (۱۴۰۳). "بررسی تأثیر رهبری تحول گرا بر فرایند خلق، انتقال، بکارگیری و نگهداری دانش حسابرسان و تأثیرات متقابل آنها بر قضاوت حسابرسان". پژوهش های حسابرسی حرفه ای، ۴(۱۴)، ۳۴-۵۵.
- عربمازار یزدی، محمد، مسیح آبادی، ابوالقاسم، و پوریوسف، اعظم. (۱۳۹۱). "سبک شناختی حسابرس، حجم اطلاعات و کیفیت اظهار نظر نسبت به تداوم فعالیت". بررسی های حسابداری و حسابرسی، ۱۹(۲)، ۹۶-۷۳.
- عزتی شالقونی، غلام عباس، جعفری، سیده محبوبه، و دارابی، رویا. (۱۴۰۳). "تأثیر مولفه های شخصیتی حسابرس و صاحبکار بر توسعه نگرش مذهبی و کیفیت حسابرسی". پژوهش های حسابرسی حرفه ای، ۴(۱۴)، ۸۷-۵۶.

- لکزایی، محمد، قاسمی، زهرا، و نویدنیا، منیژه. (۱۴۰۰). "گونه شناسی ارزشهای اجتماعی در حوزه عمومی". *مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۱۷(۶۲)، ۱۱۳-۱۴۲.
- مرادی، مجید، ملکیان، اسفندیار، و برزگر، قدرت اله. (۱۴۰۳). "بررسی ضعف رفتارهای اخلاقی مدیران بر سیستم حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی". *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۱۶(۶۱)، ۲۴-۵.
- مصباح، محمدتقی. (۱۳۸۹). "نقش سازنده امید به خدا در زندگی". *معرفت*، ۱۹(۱۵۶)، ۱۲-۵.
- ملکی‌پور، هادی، عبدلی، محمدرضا و ولیان، حسن (۱۴۰۰). "طراحی مدل مضامین فلسفی درایت خردمندانه‌ی حسابرس در قضاوت حرفه‌ای". *حسابداری مدیریت*، ۱۴(۴۸)، ۱۵۴-۱۲۹.
- نعمتی کشتلی، رضا، حمیدیان، محسن، جعفری، محبوبه، و صراف، مریم. (۱۳۹۹). "تأثیر سبک شناختی حسابرسان بر ارزیابی ریسک قلب: آزمون نظریه یادگیری تجربی کلب". *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۹(۳۴)، ۲۵۳-۲۷۵.
- نمازی، محمد، و ممتازیان، علیرضا. (۱۴۰۱). "شناسایی و رتبه بندی عوامل مؤثر بر قضاوت حرفه ای و تصمیم گیری حسابرسان". *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۱(۴۳)، ۱۸۹-۲۰۷.
- نمازی، محمد، و ممتازیان، علیرضا. (۱۴۰۱). "شناسایی و رتبه بندی عوامل مؤثر بر قضاوت حرفه ای و تصمیم گیری حسابرسان". *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۱(۴۳)، ۱۸۹-۲۰۷.
- نیکبخت، محمدرضا، مسلمان عبدل آبادی، امیر، سلیمانی فارسانی، آرش، و شاهین فرد، ندا. (۱۴۰۲). "بررسی تأثیر هوش اخلاقی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان". *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۳۰(۴)، ۷۹۷-۷۸۱.
- یاوری گهر، فاطمه. (۱۳۹۹). "تأثیر ارزش های فردی بر رفتار اخلاقی راهنمایان تورهای گردشگری: بررسی نقش دینداری اسلامی". *اخلاق زیستی*، ۱۰(۳۵).
- Adeel, N., Patel, C., Martinov-Bennie, N., & Ying, S. X. (2022). Islamic religiosity and auditors' judgements: Evidence from Pakistan. *Journal of Business Ethics*, 179(2), 551-572.
- Altaf, A., & Awan, M. A. (2011). "Moderating affect of workplace spirituality on the relationship of job overload and job satisfaction". *Journal of business ethics*, 104, 93-99.
- Arababadi, R., Baharmoghddam, M., & KHodamipour, A. (2021). "Cognitive Style and Auditor's judgment: Does Cognitive Style mitigate the
- Impact of recency bias on the auditors' belief revision process?". *Audit Science*, 21(84), 5-27.
- Arief Kusumo, B. Y., & Poppy Sofia Koeswoyo, S. H. (2018). "Analyze of the Effect of Workplace Spirituality on Auditor Dysfunctional Behavior and its Implication to Audit Quality: Study at the Audit Board of the Republic of Indonesia". *Journal of Accounting Auditing and Business*. 1(1), 19-33.
- Caliskan, A. O., Akbas, H. E., & Esen, E. (2014). "Ethical dilemmas and decision making in accounting". *Corporate governance: An international perspective*, 241-252.
- Cools, E., & den Broeck, V. (2007). "The hunt for the heffalump continues: can trait and cognitive characteristics predict entrepreneurial orientation?". *Journal of small business strategy*, 18(2), 23-42.
- Elrehail, H., Aljahmani, R., Taamneh, A. M., Alsaad, A. K., Al-Okaily, M., & Emeagwali, O. L. (2023). "The role of employees' cognitive capabilities, knowledge creation and decision-making style in predicting the firm's performance". *EuroMed Journal of Business*.
- Emerson, T. L. N. & Mckinney, J. A. (2010). "Importance of Religious Beliefs to Ethical Attitudes in Business". *Journal of Religion and Business Ethics*: 1(5), Available at: <https://via.library.depaul.edu/jrbe/vol1/iss2/5>.
- Fuller, L. R. & Kaplan, S. E. (2004). "A note about the effect of auditor cognitive style on task performance". *Behavioral Research in Accounting*, 16, 131-143.
- Gordon, H. R. D. (2000). "Myers Briggs type indicator personality characteristics of beginning trade and industrial and health occupations education secondary teachers". *Journal of Health Occupations Education*, 14 (1), 1-19.
- Gunawan, I., & Indarto, S. L. (2022). Independence as Moderating Factors Influencing Audit Judgment. *Asian Journal of Law and Governance*, 4(1), 1-10.
- Hurt, K., Eining, M. M., & Plumlee, D. (2008). "An experimental examination of professional skepticism". Available at SSRN 1140267.
- Hurt, R. K. (2010). "Development of a scale to measure professional skepticism". *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 29(1), 149-171.
- Iqbal, Q., Ahmad, N. H., & Ahmad, B. (2021). "Enhancing sustainable performance through job characteristics via workplace spirituality: A study on SMEs". *Journal of Science and Technology Policy Management*, 12(3), 463-490.
- Kusumo, B. Y. A., Koeswoyo, P. S., & Handoyo, S. (2018). "Analyze of the effect of workplace spirituality on auditor Dysfunctional Behavior and its implication to Audit quality". *Journal of Accounting Auditing and Business*, 1(1), 19-29.
- Larmande, F., & Lesage, C. (2023). "Auditor's professional judgment, audit efficiency and interplay between legal liability and regulatory oversight". *Journal of Accounting and Public Policy*, 42(6), 107130.

- Ma, J., Coram, P., & Troshani, I. (2024). "The effect of key audit matters and management disclosures on auditors' judgements and decisions: An exploratory study". *The British Accounting Review*, 56(2), 101301.
- Mala, R., & Chand, P. (2015). "Judgment and decision-making research in auditing and accounting: future research implications of person, task, and environment perspective". *Accounting Perspectives*, 14(1), 1-50.
- Margunayasa, I. G., Dantes, N., Marhaeni, A. A. I. N., & Suastra, I. W. (2019). "The Effect of Guided Inquiry Learning and Cognitive Style on Science Learning Achievement". *International Journal of Instruction*, 12(1), 737-750.
- Ornes, L. L., & Ransdell, L. B. (2010). "A pilot study examining exercise self-efficacy as a mediator for walking behavior in college-age women". *Perceptual and motor skills*, 110(3_suppl), 1098-1104.
- Purnamasari, P., & Amaliah, I. (2015). "Fraud prevention: relevance to religiosity and spirituality in the workplace". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 211, 827-835.
- Raslan, I. & Hegazy, M. & Eldawla M, K. (2017). "Quality Control Elements and Auditor Fraud Risk Assessment: An Experimental Study". *Journal of Accounting and Finance*, 16 (2): 157-178.
- Samagaio, A., & Felício, T. (2022). The influence of the auditor's personality in audit quality. *Journal of Business Research*, 141, 794-807.
- Samul, J. (2020). "Spiritual leadership: Meaning in the sustainable workplace". *Sustainability*, 12(1), p.267.
- Sarmad, Z., Bazargan, A., & Hejazi, E. (2006). "Research Methods in Behavioral Sciences". Tehran: Agah.
- Samul, J. (2019). "Spiritual leadership: Meaning in the sustainable workplace". *Sustainability*, 12(1), 267.
- Schwartz, S. H., & Boehnke, K. (2004). "Evaluating the structure of human values with confirmatory factor analysis". *Journal of research in personality*, 38(3), 230-255.
- Sulistiyo, H. (2014). "Relevansi nilai religius dalam mencegah perilaku disfungsi audit". *Jurnal Ekonomi Manajemen Akuntansi*, 21(36).
- Van den Broeck, A., Vansteenkiste, M., De Witte, H., Soenens, B., & Lens, W. (2010). "Capturing autonomy, competence, and relatedness at work: Construction and initial validation of the Work-related Basic Need Satisfaction scale". *Journal of occupational and organizational psychology*, 83(4), 981-1002.
- Vogel, J. (2010). "BonJour on explanation and skepticism". *Studies in History and Philosophy of Science Part A*, 41(4), 413-421.

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 16/ No. 61/ Autumn 2027

Investigating the effect of cognitive style on the auditor's judgment according to the role of individual and social values and hope in God

Hosein Javanshiri

PhD Student of Accounting, Department of Accounting, Faculty of Management and Economics, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Hjavan62@yahoo.com

Hashem Nikoomaram

Professor, Department of Accounting, Faculty of Management and Economics, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

(Corresponding author)

nikoomaram@srbiau.ac.ir

Ghodratollah Taleb Nia

Associate Professor, Department of Accounting, Faculty of Management and Economics, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Gh_talebnia@yahoo.com

Abstract

The purpose of this research is to investigate the impact of the auditor's cognitive style on his judgment through the role of personal and social values and hope in God. This research was applied in terms of purpose and descriptive-correlational in terms of nature and method. The statistical population of this research is auditors working in audit institutions, and to determine the sample size, the rule of thumb of structural equations between 5 and 15 times the number of research items was used, and considering that there are 48 questions in the questionnaire, the required sample can be between 240 and 720. A sample of 383 people was selected for the research. The localized questionnaire was distributed among the auditors in the form of non-random sampling and collected after completion. To check the reliability of the questionnaire, Cronbach's alpha coefficient and face and construct validity were used and confirmed. To analyze the data, it was done by structural equation method and using Amos software. The results showed that auditors' cognitive style has a significant effect on their judgment. Also, the effect of cognitive style on individual values, social values and hope in God was confirmed among the auditors. The effect of hope in God on the auditor's judgment was also confirmed. Mediating effects of hope in God between cognitive style and auditor judgment, and social values between cognitive style and hope in God were confirmed. Finally, the mediating effect of individual values between the auditor's cognitive style and hope in God was not confirmed, but the mediating effect of social values was confirmed.

Keywords: auditor's judgment, cognitive style, individual values, social values, hope in God.

